

Pääkirjoitus

Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen

Poliittinen keho

Kohtaamisia, tunteita ja tietoa

Erilaiset tietämisen tavat, tunteet ja keholliset kokemukset ovat viime vuosina kiinnostaneet useita yhteiskuntatutkijoita. Kehollista toimijuutta on tarkasteltu esimerkiksi mobiliteetin, kuulumisen tunteen, kansalaisvaikuttamisen, kansalaisuuden ja poliittisen radikalisoitumisen näkökulmista. Kasvavasta kiinnostuksesta huolimatta yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa joutuu usein puolustamaan kehollisuuden käyttöä lähestymistapana. Toimijuuden tarkastelu kehollisten käytäntöjen ja kokemusten avulla ei tarkoita ontologista individualismia. Päinvastoin ymmärrys kehollisuudesta ja yksilöiden poliittisesta toimijuudesta on sosiaalisesti tuotettua ja tulkittua. Kyse on siis erilaisten kohtaamisten kautta rakentuneista sanallisista ja sanattomista eletyistä jäsenyyksistä. Näitä poliittisen toimijuuden erilaisia kehollisia ilmentymiä tulee tarkastella analyttisesti ja tilanteisesti. Keho on paikka, mutta poliittinen keho määrittyy suhteessa muihin paikkoihin: lähellä tai kaukana oleviin, suhteessa toisiin kehoihin ja ei-inhimillisiin toimijoihin, fyysisiin sijainteihin ja sosiaalisiin tiloihin, sekä ajallisesti määrittyviin hetkiin, jotka kuitenkin ylittävät perinteisen kolmijaon ennen-nyt-tulevaisuudessa.

Tämä teemanumero osoittaa, kuinka kehollinen toimijuus ja keholliset käytännöt ovat keskeinen osa yksilöiden elettyä arkea ja yhteiskuntien itseymmärrystä. Kehoa tarkastellaan yhtä aikaa poliitikkojen ja monitasoisten hallintapyrkimysten kohteena sekä itsenäisesti toimivana subjektina. Teemanumerossa kysytään, miten ja millaisissa tilanteissa poliittinen keho syntyy. Millaisia yhteiskunnallisia pakkoja ja ideoita kehollisuuden kautta ilmennetään sekä millaisiin arkisiin neuvotteluihin tällöin päädytään? Millainen paikka keho on, ja kuka tai mikä sen määrittää? Minkälaisiin metodologisiin ja metodisiin valintoihin päädytään tutkittaessa kehollisuutta ja kehon politiikkaa?

Poliittista kehoa voidaan tarkastella ainakin kolmesta analyttisestä näkökulmasta: kohteena, subjektina ja välittäjänä. Omassa meneillään olevassa akatemiattutkijan hankkeessani (2013–2018) tarkastelen lapsuudessa ja nuoruudessa koettua pakotettua siirtymistä ja erityisesti yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kuulumisen tunnetta ja tilanteita (SA 266161). Yksintulleet ovat useiden kansainvälisten ja kansallisten poliitikkojen kohteena. Kansainvälistä suojelua hakiessaan nämä lapset ja nuoret ovat eri lainsäädäntöjen ja järjestelmien näkökulmasta äärimmilleen politisoituja kehoja. Turvapaikkaprosessin aikana heidän elämänsä järjestymistä Suomessa hallinnoi maahanmuuttovirasto ja sisäministeriö, oleskeluluvan jälkeen ELY-keskukset ja työ- ja elinkeinoministeriö. Yksintulleiden turvapaikkaprosessi kestää noin 10 kuukautta. Tämän jälkeen he siirtyvät ryhmäkodeista perheryhmäkoteihin tai yksityismajoitukseen, joissa he asuvat pääsääntöisesti täysi-ikäisyyteen asti (Suokonautio & Rantala 2014). Nämä lapset ja nuoret elävät pakon edessä kaukana kotimaastaan: usein ilman sisaruksiaan ja aina ilman vanhempiaan. Suurella osalla yksintulleista ei ole enää perhettä muualla. Nekin, joilla joku perheenjäsen vielä entisessä kotimaassa on, ovat vain aniharvoin sitten vuoden 2010 jälkeen saaneet myönteisen perheenyhdistämispäätöksen. Perheenyhdistämisprosessin käynnistäminen tapahtuu perheen toimesta yksintulleelle entisessä kotimaassa, Suomen suurlähetystössä. Alaikäinen ei voi enää laittaa hakemusta vireille Suomessa. Perheenyhdistäminen vaatii oikeanlaisia henkilöllisyysdokumenteja perheeltä sekä rahaa lähestystöön

matkustamista ja prosessin käynnistämistä varten. Nämä haasteet, tiukentuneen maahanmuuttopolitiikan ohella, merkitsevät sitä, että käytännössä yksintulleet lapset ja nuoret todella jäävät pysyvästi yksin Suomeen. Suomessa he ovat moninaisen institutionaalisen hoivan kohteina, jossa heidän kasvuaan ja kehitystään tuetaan perheryhmäkodeissa, kouluissa, erilaisissa sosiaalipalveluissa ja harrastuksissa. Tämä tukiverkko on elinehto selviämislle ja aikuisuuteen kasvamiselle. Muun muassa perheryhmäkodeissa tehty arkinen työ muodostaa uusia kuulumisen ympäristöjä, tilanteita ja sosiaalisia siteitä yksintulleiden elämään.

Yksintulleet ovat poliittisina kehoina kuitenkin paljon enemmän kuin ne toimijuuden raamit, jotka institutionaalinen hoiva heille tarjoaa. Jo lähtökohtaisesti heidän minuutensa on ylikulttuurinen. Yksintulleen subjektiviteetti muodostuu jatkuvissa hiljaisissa ja osin sanallistetuissa neuvotteluissa: kuka minä olen ja mihin minä kuulun? Mennyt on läsnä jokapäiväisessä arjessa: joskus se on ikävää, surua ja kaipausta, toisessa hetkessä iloa omasta kulttuurista ja kielestä. Oma perhettä ei voi mikään korvata, mutta uusia vertaisperheitä ja -siteitä syntyy. Perheryhmäkodin lapset ja nuoret ymmärtävät toisiaan intuitiivisesti, vaikka yhteistä kieltä ei aina ole. Yhdessä kasvaminen perheryhmäkodissa vaatii ponnisteluita niin kuin missä tahansa perheessä: välillä hakeudutaan lähelle, toisinaan haetaan tuntumaa omiin ja toisten rajoihin, yritetään vaikuttaa asioihin ja osallistutaan perheyhteisön arkeen. Lisäksi arkea ovat yllärajaiset ystävyysuhteet ja sukuverkosto, joka on levittäytynyt maailman eri osiin. Näiden limittäisten todellisuksien kautta yksintulleiden subjektiviteetti ja arkipoliittinen toimijuus rakentuvat.

Yksintulleilla on valtavasti kokemuksellista tietoa pakotetusta siirtymisestä, jonka läsnäolo pilkahtelee siellä täällä arjen käytännöissä ja keskusteluissa. Paljon tästä kokemuksesta on hiljaista kehollista tietoa: tunteita, tunnemuistoja ja hataria mielikuvia asioista ja tapahtumista. Näitä on lähes mahdotonta pukea sanoiksi ainakin silloin, jos sitä kysytään suoraan. Tämä asettaa monenlaisia haasteita tutkijalle. Tutkimussuhteen luominen nuoreen vaatii läsnäoloa, kuuntelemisen taitoa ja empatiaa. Yhdessä työskentely ja oppiminen perustuu paitsi ammatilliseen ja tieteelliseen otteeseen myös myötätuntoon, joka ei ole sama asia kuin sääli, kuten tutkija Susanna Hast (2014) on todennut. Hast (2014) puhuu palestiinalaisten tilannetta tarkastellessaan Damasioon (2012) viitaten, että myötätunto on yksi ”sosiaalisista tunteista”. Hast (2014) jatkaa: ”Myötätunto perustuu tasa-arvoiseen toisen ihmisen kunnioitukseen. Myötätunto on tunteena palkitseva, sillä se ei ole vain ulospäin suuntautunut, vaan osa oman itsen havainnointia ja jatkuvaa konstruointia”. Kun tarkastelee poliittista kehoa kokemusten välittäjänä, yhdestä tuleekin kaksi: välittäjä tarvitsee aina pinnan johon kokemus välittyy, toisen ihmisen. Tällöin kaksi yksilöä yhdessä muodostavat hetken, jossa myötätunto luo mahdollisuuden vastavuoroiselle oppimiselle. Tutkijalta tämä vaatii rohkeutta astua pois totunnaisesta kyselijän roolista ja antaa nuoren määrittää kertomisensa tapa ja tilanteet. On työskenneltävä pitkäjänteisesti luottamuksen ansaitsemiseksi, kestettävä hiljaisuudet ja puhumattomuudet sekä tunnistettava hetket, joissa yhteinen ymmärrys voi syntyä. Empiiristen havaintojen kirjaaminen muuttuu paitsi kerrotun kuvaamiseksi myös kehollisuuden, eleiden ja tunteiden tarinallistamiseksi. Myötätunnon politiikka sisältää kuitenkin riskejä. Vaikka nuori toimii kokemuksiansa välittäjänä ja määrittää itse mitä haluaa kertoa tutkijalle, saavutettu ymmärrys voi satuttaa nuorta nostaten pintaan menneisyyden kipeitä kokemuksia ja epävarmuutta. Sama kipu voi siirtyä tutkijaan, vaikka se näyttäytyy toki eri tavoin voimattomuutena paljastaa epäkohtia ja kyvyttömyytenä muuttaa vallitsevia yhteiskuntarakenteita, jotka nuoren kokemusten kautta tulevat näkyviksi. Näistä riskeistä huolimatta tieteen tekeminen voi siis aidosti ja avoimesti olla myötätunnon politiikkaa (ks. Hast 2014; Ure & Frost 2014). Parhaimmillaan se avaa uusia mahdollisuuksia ymmärtää toimijuutta ja kehon politiikkaa sekä näitä ilmentäviä tunteita ja affekteja.

* * *

Teemanumeron aloittaa Nina V. Nygrenin ja Taru Peltolan artikkeli liito-oravakartoituksen kehollisista käytännöistä. He tarkastelevat millaisissa käytännöissä liito-orava tulee näkyväksi ja millaisia seurauksia näillä käytännöillä on lajin suojeluun sekä erityisesti maankäyttöön. Maria Åkerman tarkastelee kokemuksellisen ympäristökansalaisuuden syntyä ja määrittämistä yksilöiden arjessa. Åkerman hyödyntää muistelutyyppimenetelmää ja kysyy, miten kehollisuus ja kehon politiikka ilmenevät ympäristöpoliittisissa hallinnassa. Taina Renkonen näyttää, kuinka konfliktitilanteissa kerrotut vastakkaiset tarinat ja kehollinen geopolitiikka nivoutuvat yhteen opastetuilla turistikiertoilla Jerusalemissa. Renkonen tarkastelee kierrosten kerrontaa kolmen näyttämön kautta ja analysoi millaisten opasperformanssien avulla konflik-

tin arkinen maisema tuodaan keholliseksi matkailutapahtumaksi. Markus Hilander ja Iida Välimaa pohjivat maantieteellisen miellekartan piirtämisen käyttömahdollisuuksia lasten ja nuorten elämämaailman tutkimisessa. He esittävät miellekartan olevan yksi keino lisätä nuorten tietoisuutta lähiympäristöstään ja siihen liittyvistä merkityksistä. Olli Poutanen pohtii katsauksessaan, miten tanssin kautta syntyvä paikka ymmärretään ja aistitaan. Poutanen osoittaa, kuinka kehollisen tiedon ja liikkeen tutkiminen vaatii tutkijalta totunnaisesta poikkeavia tutkimustapoja ja omaa vahvempaa osallisuutta kokemuksen tuottamisessa. Runoilija Kristiina Wallinin epifyytti kertoo kaupungin ja minuuden yhteydestä, siitä miten kaupunki tulee runoihin ja runoilija kaupunkiin. Wallinin teksti perustuu hänen Kaupunkitutkimuksen päivillä 2014 Helsingissä pitämäänsä kutsuluentoonsa. Tekstin runot uudelleenjulkaistaan Wallinin ja alkuperäisen kustantajan luvalla.

* * *

Teemanumeron vierailevana toimittajana haluan kiittää kaikkia kirjoittajia, vertaisarvioitsijoita sekä Alue ja ympäristö -lehden päätoimittajaa ja toimitussihteeriä yhteistyöstä. Olette kaikki osallistuneet tärkeään poliittiseen tekoon: kirjoittamalla, arvioimalla ja julkaisemalla suomeksi kirjoitettua tiedettä. Tässä tuloksellisuuspisteiden ajassa panostuksenne on merkittävä kehollinen ja poliittinen kannanotto.

Lähteet

- Damasio, Antonio (2010). *Self Comes to Mind: Constructing the Conscious Brain*. New York, Pantheon Books.
- Hast, Susanna (2014). *Sääliä vai myötätuntoa Palestiinalaisille?* <http://politiikasta.fi/artikkeli/sääliä-vai-myötätuntoa-palestiinalaisille>. (Luettu 17.11.2014)
- Suokonautio, Jaana & Rantala, Tarja (2014). Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja järjestelmän kehittämistarpeet. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja* 29/2014.
- Ure, Michael & Frost, Mervyn (2014, toim). *Politics of Compassion*. London, Routledge.